

УДК 811.111'25

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-81-2-28>

МОВНА ЗДОГАДКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ КОНТАМІНАНТІВ

Швець Н. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Київська область, Україна
orcid.org/0000-0002-2928-5164
nathalie.chvets@gmail.com*

Ключові слова: *контамінація, контамінант, мовна здогадка, переклад, англійська мова.*

Стаття присвячена розгляду прийомів мовної здогадки та динаміки їх використання під час перекладу слів-контамінантів з англійської мови українською.

Актуальність запропонованої теми визначається необхідністю формування потенційного словника перекладача. Потенційний словник у статті визначено як необмежений лексичний шар, який включає не вивчені раніше лексичні одиниці, про значення яких можна здогадатися, проаналізувавши словотворчі елементи, подібність з рідною чи іншими іноземними мовами (тобто інтернаціональні слова), конверсію, контекст. Саме цей словниковий шар необхідно постійно розширяти перекладачам для здійснення якісного перекладу. У статті доведено, що одним із дієвих інструментів розширення потенційного словника є мовна здогадка.

Мовну здогадку в цій роботі інтерпретуємо як наслідок евристичного пошуку в опорі на контекст та структурно-семантичні ознаки лексичних одиниць, їх графічну чи звукову форму.

Матеріалом статті є англомовні контамінанти – лексичні одиниці, утворені із двох слів з усиченням щонайменше одного з них у місці з'єднання, а також із можливим накладенням і вставками морфів. Водночас відбувається збереження акцентно-складової структури одного з вихідних слів, взятого за морфологічний зразок. Контамінацію у статті розуміємо як результат взаємодії двох або більше вихідних лексем, які проходять процес усичення і об'єднуються в єдину лексичну одиницю, мають подібні фрагменти у своїй структурі, водночас комбінуються шляхом накладення.

Висвітлено історію появи та розвитку контамінантів в англійській мові. Розглянуто суміжні терміни, як-от блендинг, словозлиття, телескопи, стягнення та різницю між ними. Виявлено відмінності між словами-каламбурами та контамінантами.

У статті доведено та проілюстровано на прикладах, що незнайомі перекладачеві англомовні контамінанти можуть мати структурно-семантичні відповідності з відомими базовими словами англійської мови і семантичну схожість із відповідними одиницями в українській мові. Зроблено висновок, що за допомогою використання мовної здогадки й аналізу вищезазначених елементів можна перекласти англомовний контамінант без використання словників чи інших довідкових засобів.

LANGUAGE GUESS AS AN INSTRUMENT FOR ENGLISH BLENDS TRANSLATION

Shvets N. V.

*Ph. D. in Philology,**Associative Professor at the Department of Foreign Languages,
Translation and Teaching Methods**Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav**Sukhomlynsky str., 30, Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine**orcid.org/0000-0002-2928-5164**nathalie.chvets@gmail.com*

Key words: *blending, blend, language guess, translation, English.*

The article is devoted to the demonstration of language guess means and showing the dynamics of its use while translating blends from English into Ukrainian.

The topicality of this issue lies in the necessity to form the potential dictionary of the translator. The potential dictionary is defined as unlimited lexical layer which includes not previously learned words. You can guess their meaning after analyzing the word-building elements, the closeness to native or foreign languages (international words), conversion, context. This part of the dictionary should be developed by translators for making quality translations. In this article the author proved that one of the most effective means for potential dictionary development is language guess.

In this paper, we define language guess as the result of heuristic search with the help of context and structural and semantic lexical units, their spelling or sound form.

The material of this article is English blends, which are lexical units formed from two words by shortening at least one of them in the place where they were connected, and also with possible mixing and morphemic insertions. During this process the structure of one of the words is preserved as a morphological model. We understand blending as a result of interaction between two or more lexemes, which undergo the process of shortening and combine into one word, they have similar elements in their structure. These units are combined with the help of laying on.

The author of the article shows the emergence and development of blends in English. The similar terms such as word-combining, telescope words, contraction were differentiated. The difference between puns and blends was identified as well.

In this paper, the author proved and demonstrated by examples that unknown for the translator English blends can have structural and semantic similarities with popular basic words in English as well as with some Ukrainian lexemes. We conclude that with the help of language guess and the analysis of all described elements, the translator can translate English blends without using the dictionary or any other help.

Постановка проблеми. Дослідники вважають, що словниковий запас кожної людини складається із трьох шарів: активного, пасивного і потенційного. Ядро, яке є лексичним мінімумом, науковці називають активним (або ж продуктивним) словником. До нього можна віднести лексичні одиниці, які використовують для продуктивних видів мовленнєвої діяльності, тобто для говоріння та письма.

Чисельніший шар називають пасивним (або рецептивним) словником. Сюди відносять лексичні одиниці, які можна використати під

час рецептивних видів мовленнєвої діяльності – читання й аудіювання, але продуктивно їх не застосовують. Під час вивчення іноземної мови обов'язково повинна відбуватися диференціація цих двох шарів. Проте між ними, звісно, залишається тісний зв'язок.

Потенційний словник є необмеженим шаром, який містить не вивчені раніше лексичні одиниці, про значення яких можна здогадатися під час читання або аудіювання, проаналізувавши словотворчі елементи, подібність із рідною чи

іншими іноземними мовами (інтернаціональні слова), конверсію, контекст. Саме цей словник необхідно постійно розширяти. А зробити це можна, серед іншого, за допомогою мовної здогадки як інструменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мовна здогадка ґрунтується на аналізі загальної структури й окремих компонентів лексичної одиниці, її графічної чи звукової форми. Здійснюючи мовну здогадку, як вважає Н. Богушевич, читач не потребує аналізу широкого мовленнєвого середовища навколо незнайомого слова, буває досить проаналізувати саму лексичну одиницю [1]. Такими лексичними одиницями часто є неологізми.

Вивчає и серед способів утворення яких особливе місце відводиться такому способу словотвору, як контамінація (різновид компресійного словотвору, що передбачає об'єднання двох чи більше усічених основ), цілий розділ лексикології – неологія, підвищений інтерес до якої, особливо останнім часом, зумовлений важливою роллю неологізмів як дзеркала мовного розвитку.

Можна побачити, що різні дослідники віддають перевагу різним термінам, більшість із яких синонімічні з контамінацією (стягнення, блендинг), деякі – суміжні (слова-портмоне), інші являють собою її приватний різновид (телескопи).

Наприклад, Є. Кубрякова віддає перевагу терміну «телескопи», визначає структурну і семантичну особливості цього процесу як «такий спосіб словотвору, який являє собою злиття двох (або більше) усічених основ або злиття повної основи з усіченою основою, у результаті якого утворюється нове слово, яке повністю або частково включає в себе значення всіх вхідних у нього структурних елементів» [3, с. 15].

Натомість Н. Лаврова віддає перевагу терміну «словозлиття», розглядає його як «процес творення слів за однією з п'яти формальних моделей: початок першого слова і ціле друге слово, ціле перше слово і кінець другого слова, два цілих слова частково накладаються одне на одне в місці з'єднання, початок першого слова і кінець другого слова, слово або частина його міститься всередині іншого вихідного слова» [4].

Н. Лаврова пропонує таке визначення контамінації (словозлиття): процес створення нового слова, який поєднує в собі форми і значення двох уже наявних у системі мови слів з обов'язковим урізанням принаймні одного з вихідних слів і (або) накладенням їх у місці з'єднання [4].

Отже, зважаючи на необхідність формування потенційного словника перекладачів та недостатню практичну вирішеність цієї проблеми, ми поставили за мету цієї статті визначення прийомів мовної здогадки, динаміки їх використання під час перекладу слів-контамінантів.

Виклад основного матеріалу. Приблизно до середини ХХ ст. була традиція отождоження контамінації з іншими словотворчими процесами: з аббревіатурою, скороченням, словоскладанням, складноскороченими словами. Цей підхід, однак, видається не цілком виправданим, хоча і зрозумілим, оскільки в широкому сенсі в контамінації наявні всі ці процеси: і скорочення, і аббревіація, і додавання елементів слів.

Основна відмінність між контамінацією й аббревіацією полягає в тому, що аббревіатура являє собою слово-заступник, уживається замість і як синонім відповідного розгорнутого словосполучення. Контамінат, на відміну від аббревіатури, здебільшого не є синонімом або знаком-заступником відповідного розгорнутого словосполучення.

Основна відмінність між контамінацією і складним словом полягає в тому, що контамінат являє собою єдину кореневу морфему, що особливо відчутно в контамінатах, які складаються з одного-двох складів. На цю обставину вказують Н. Лаврова, В. Заботкіна. На думку В. Заботкіної, «створення такої морфеми із двох або декількох корневих морфем є істотною відмінністю слова-стягнення від складних слів» [2].

Контамінація нерідко служить базою стилістичного прийому – каламбуру, проте не варто отождоженнювати контамінації та каламбур (гра слів), хоча одне не виключає іншого.

Утворене слово (контамінант) містить сумарне значення обох своїх складників (*camcord = camera + record* – знімати за допомогою портативної відеокамери), але інколи це сумарне значення може складатися із суми повного лексичного значення першого чи другого складника і граматичного значення іншого або ж містити додаткову інформацію про предмет чи явище (*deskfast (early 20th century) = desk + breakfast* – сніданок за робочим столом в офісі).

Перші контамінанти виникли ще в ХV ст. Основоположником таких слів є Льюїс Керролл, який у 1972 р. ввів термін *portmanteau word*, пояснив значення вигаданих ним слів у своєму творі «Аліса у країні чудес» (“slithy” means “lith and slimy”, “galumph” means “gallop and triumph”). Варто зазначити, що контамінанти того часу мали гумористичне, жартівливе та навіть таємниче значення, що показувало суть суспільного життя.

Такі слова не сприймалися як повноцінний спосіб словотвору, а тому не заносились у словниковий склад англійської мови і часто зникали з ужитку. На початку ХХ ст. телескопізми все частіше почали закріплюватися у словниковому складі англійської літературної мови (*brunch = breakfast + lunch* – другий сніданок – an excellent portmanteau word, introduced by Mr. Guy Beringer; *motel = motor + hotel* – мотель), а на межі ХХ–

XXI ст. телескопія стала одним з основних способів словотвору (*Eurovision* = *Europe* + *television* – Євробачення – The Eurovision song contest is held in Athens in 2006). На сучасному етапі контамінанти показують значну продуктивність та словотворчу активність, особливо для створення термінів (*teleputer* = *television* + *computer* – телевізор, під'єднаний до комп'ютера).

Отже, до контамінацій відносимо одиниці, під час утворення яких діють два процеси – усічення й об'єднання компонентів, а в разі об'єднання вихідних форм шляхом накладення активізується процес усічення. Контамінація є результатом взаємодії двох (зазвичай) або більше вихідних одиниць, які проходять процес усічення й об'єднуються в єдину лексему, і мають подібні фрагменти у своїй структурі та комбінуються шляхом накладення.

Отже, контамінант – номінативна модельована одиниця, утворена зазвичай із двох слів з усіченням щонайменше одного з них у місці з'єднання, з можливим накладенням і вставками морфів, а також зі збереженням акцентно-складової структури одного з вихідних слів, взятого за морфологічний зразок.

Під час перекладу англомовних контамінантів українською мовою найчастіше використовуються такі способи:

1) переклад лише одного слова-джерела найближчим відповідником у мові-реципієнті (наприклад, *webinar* – *вебконференція*; *ginormous* – *великий*; *seascape* – *морський пейзаж*);

2) запозичення бленду в українську мову шляхом його транслітерації (наприклад, *staycation* – *стакація*; *brunch* – *бранч*; *sitcom* – *ситком*; *Bollywood* – *Боллівуд*; *cosplay* – *косплей*; *Oxbridge* – *Оксбридж*);

3) описовий переклад (наприклад, *bromance* – *тісний неромантичний зв'язок між двома чоловіками, формамилюб'язноїабогомосексуальноїінтимності*; *frankenfood* – *генетично модифікована їжа*; *malware* – *шкідливе програмне забезпечення*; *mockumentary* – *тип фільму або телевізійного шоу, у якому в документальному стилі представлено вигадані події, щоб створити пародію*) [5].

С. Уінтерз стверджує, що такі способи перекладу є не завжди прийнятними, адже вони не передають закладену в оригіналі гру слів, таким чином унеможливають досягнення комічного ефекту, який інколи закладений у змісті контамінанта [7]. Натомість авторка вважає, що оптимальним способом перекладу англомовних блендів є створення україномовних блендів із накладанням, тобто слів, сформованих шляхом злиття двох слів (слів-джерел), які мають омофонічні або близькі за звучанням фрагменти [7, с. 220]. Наприклад: *spud-tacular (restaurant)* < *spud* + *spectacular* = *картоповий (ресторан)* < *картопляний* + *топовий*; *rut-*

tine < *rut* + *routine* = *устомлений стиль життя* < *стомлений* + *усталений стиль життя* [7, с. 221].

Проте інколи перекладач, особливо усний, не має доступу до допоміжної літератури чи інтернету, отже, не може побачити вже наявні варіанти перекладу контамінанта. На нашу думку, у такій ситуації найкращим помічником стане мовна здогадка, яка, за словами Я. Стрельчук, є наслідком евристичного пошуку в опорі на контекст та структурно-семантичні ознаки лексичних одиниць [6, с. 77].

Далі Я. Стрельчук зазначає, що лінгвопсихологічний аналіз невивчених лексичних одиниць кожного джерела потенційного словника показав, що ймовірність їх розуміння неоднакова і залежить від характеру та виду мотивованості, тобто наявності смислових і структурних відповідностей [6, с. 77].

Незнайомі контамінанти можуть мати структурно-семантичні відповідності з відомими базовими словами:

- *shero*, from *she* and *hero*;
- *jeggings*, from *jeans* and *leggings*;
- *mathlete*, from *math* and *athlete*;
- *chillax*, from *chill* and *relax*;
- *garlion*, from *garlic* and *onion*;
- *pictionary*, from *picture* and *dictionary*;
- *frenemy*, from *friend* and *enemy*;
- *hangry*, from *hungry* and *angry*;
- *fogbow*, from *fog* and *rainbow*;
- *flavorite*, from *flavor* and *favorite*;
- *vacationship*, from *vacation* and *relationship*;
- *linner*, from *lunch* and *dinner*;
- *mayomust*, from *mayonnaise* and *mustard*;
- *pineberry*, from *pineapple* and *strawberry*;
- *spork*, from *spoon* and *fork*;
- *liger*, from *lion* and *tiger* [5].

Крім того, невідомі англомовні контамінанти можуть мати структурну і семантичну схожість із відповідними одиницями в українській мові, тобто бути мотивованими через рідну мову:

- *moped*, from *motor* and *pedal*;
- *sexpert*, from *sex* and *expert*;
- *literotica*, from *literature* and *erotica*;
- *romcom*, from *romantic* and *comedy* [5].

Існують контамінанти, які володіють як внутрішньомовною, так і міжмовною мотивованістю:

- *camcorder*, from *camera* and *recorder*;
- *coopetition*, from *cooperation* and *competition*;
- *fanslation*, from *fan* and *translation*;
- *firenado*, from *fire* and *tornado*;
- *fooligan*, from *fool* and *hooligan*;
- *slanguage*, from *slang* and *language*;
- *snowmageddon*, from *snow* and *Armageddon*;
- *voluntourist*, from *volunteer* and *tourist*;
- *workaholic*, from *work* and *alcoholic*;
- *mammophant*, from *mammoth* and *elephant* [5].

Проте більшість контамінантів зазвичай містять лише один вид мотивованості.

Одні контамінанти повністю мотивовані через відоме слово англійської мови або через відповідне слово української мови, інші – частково. Інколи контамінанти безпосередньо пов'язані з відомим словом, а іноді – опосередковано, через образ, тобто тут ми матимемо справу із прямою й образною або образно-логічною мотивованістю.

Усі вищезазначені аспекти зумовлюють неоднакову ймовірність розуміння незнайомих англійських контамінантів у разі перекладу українською мовою.

Висновки. У результаті дослідження було зроблено такі висновки:

1) мовну здогадку визначено як наслідок евристичного пошуку в опорі на контекст та структурно-семантичні ознаки лексичних одиниць, їх графічну чи звукову форму;

2) робоче визначення терміна «контамінант» – лексична одиниця, утворена зазвичай із двох слів з усиченням щонайменше одного з них у місці з'єднання, а також із можливим накладенням і вставками морфів, водночас відбувається збереження акцентно-складової структури одного з вихідних слів, взятого за морфологічний зразок;

3) невідомі перекладачеві англійські контамінанти можуть мати структурно-семантичні відповідності з відомими базовими словами англійської мови і семантичну схожість із відповідними одиницями в українській мові. За допомогою мовної здогадки та проведення аналізу таких елементів можна перекласти англійський контамінант без використання словників чи інших довідкових засобів.

Перспективи подальших пошуків полягають у можливості дослідження перекладу контамінантів на матеріалі інших мов, зокрема французької.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богушевич Н. Формування потенційного словника учнів основної і старшої загальноосвітньої школи під час читання. *Іноземні мови*. 2011. № 2. С. 10–15.
2. Заботкина В. Новая лексика современного английского языка : учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков. Москва : Высшая школа, 1989, 126 с.
3. Кубрякова Е. Теория номинации и словообразование. 2-е изд. Москва : URSS, 2010. 83 с.
4. Лаврова Н. Контаминация в современном английском языке : a fait accompli. Москва : Прометей, 2012, 222 с.
5. Словник для допитливих людей. URL: <https://educalingo.com/uk/dic-en> (дата звернення: 15.03.2021).
6. Стрельчук Я. Роль і місце потенційного англійського словника студентів нефілологічних спеціальностей. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія «Педагогіка». 2012. Т. 209. Вип. 197. С. 75–80.
7. Уінтерз С., Філонік О. Блендинг як засіб перекладу гри слів в англійському ситкомі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». 2019. № 5 (73). С. 220–224.

REFERENCES

1. Bogushevich N.V. (2011) Formation of a potential vocabulary of students in primary and secondary schools during reading. [Formuvannya potentsiynoho slovnyka uchniv osnovnoyi i starshoyi zahal'noosvitn'oyi shkoly pid chas chytannya]. *Foreign languages*. № 2, pp. 10–15.
2. Zabotkina V.I. (1989) *New vocabulary of modern English: textbook. [Novaya leksyka sovremennoho anhlyyskoho yazyka: uchebnyk]* Moscow: Higher School, 126 p.
3. Kubryakova E.S. (2010) *Theory of nomination and word formation. [Teoriya nomynatsyy y slovoobrazovanye]*. 2'nd ed. Moscow: URSS, 83 p.
4. Lavrova N.A. (2012) *Contamination in modern English: a fait accompli. [Kontamynatsyya v sovremennom anhlyyskom yazyke: a fait accompli]*. Moscow: Prometheus, 222 p.
5. *Dictionary for curious people. [Slovnyk dlya dopytlyvykh lyudey]*. URL: <https://educalingo.com/en/dic-en> (accessed: 15.03.2021).
6. Strelchuk Ja.V. (2012) The role and place of a potential English dictionary of students of non-philological specialties. [Slovnyk dlya dopytlyvykh lyudey]. *Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Series: Pedagogy*. Vol. 209, 197. P. 75–80.
7. Winters S., Filonik O. (2019) Blending as a means of translating a play of words in an English-language sitcom. [Blendynh yak zasib perekladu hry sliv v anhlovmovnomu sytkomi]. *“Scientific notes of the National University Ostroh Academy”*: Series “Philology”, 2019, (5 (73), pp. 220–224.